

УДК 634:338.439.02(477.43/.44)

Козіна Т. В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
асистент кафедри садівництва і виноградарства,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Кам'янець-Подільський, Україна
E-mail: tana_olena@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9376-607X

ПОТЕНЦІАЛ САДІВНИЦТВА ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ПОДІЛЛЯ

Анотація

Садівництво є однією із традиційних сільськогосподарських галузей України, розвиток якої ґрунтується на сприятливих ґрунтово-кліматичних умовах для вирощування більшості плодкових і ягідних культур і вікових традиціях населення, великих внутрішніх потребах плодів і ягід як незамінних продуктів харчування у свіжому вигляді й у вигляді продуктів промислової переробки.

Природний потенціал продукції галузі садівництва сприяє формуванню високих урожаїв плодкових культур. Завдяки цим особливостям Україна має можливість не тільки забезпечити власні потреби у відповідній продукції цієї галузі, але й експортувати її. Різке зменшення обсягів виробництва та споживання плодової продукції, значне скорочення плодоносних площ багаторічних насаджень, планомірне зменшення частки молодих садів, відсутність необхідної фінансової підтримки з боку держави призвели до збитковості виробництва продукції цієї галузі в багатьох сільськогосподарських підприємствах. У разі невисокого рівня виробництва плодів виникають великі труднощі з їх збутом через нерозвиненість торговельної інфраструктури, збереження та переробки плодів, втрати зовнішніх ринків збуту. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження теоретичних і практичних аспектів підвищення ефективності виробництва продукції садівництва.

Сучасний рівень виробництва плодів і ягід в Україні дуже низький порівняно із країнами розвинутого садівництва, що пов'язано із цілою низкою причин об'єктивного та суб'єктивного характеру. Незважаючи на це, дана галузь в Україні має значний потенціал для забезпечення внутрішніх потреб і для виробництва плодовоовочевої продукції на експорт.

У статті наведено результати досліджень сучасного стану галузі садівництва в Україні, а також охарактеризовано стан ринку плодово-ягідної продукції. Відзначено, що вона перебуває в умовах кризи, для подолання якої потрібно здійснити декілька організаційно-економічних перетворень із визначенням перспектив подальшого функціонування галузі.

Ключові слова: галузь садівництва, перспективи розвитку, плодово-ягідна продукція, ринок, експорт, імпорт.

Вступ. Україна має значні переваги перед сусідніми європейськими державами за природно-економічним потенціалом для високоефективного ведення товарного садівництва. З підвищенням матеріального добробуту населення змінюються загальні стандарти, зокрема структура продовольчого кошика. Дослідження соціологів і дієтологів доводять, що за цих умов у структурі харчування зменшується частка споживання хліба, картоплі та цукру, натомість збільшується частка плодів, ягід і овочів. Поряд із доцільністю максимального використання наявного природно-економічного потенціалу для виробництва конкретних видів плодів і ягід треба обґрунтувати розвиток промислового садівництва на перспективу.

Також із розвитком цивілізації та погіршенням екологічної ситуації неспинно зростає значення плодів і ягід як незамінних продуктів споживання як таких, що мають чудові лікувальні й особливо протирадіаційні властивості: кілограм плодів і ягід містить у середньому 440 ккал (2120 кДж), що становить приблизно 15 % повноцінної добової норми споживання. У разі оптимального споживання плодів і ягід, продуктів їх промислової переробки якість харчування людини за складом легкозасвоюваних вуглеводів, органічних кислот і вітамінів значно підвищується.

Розвиток аграрного сектору садівництва визначається не лише державними потребами в гарантуванні продовольчої безпеки, а й сучасними тенденціями до виробництва конкурентоспроможної продукції, що відповідає міжнародним стандартам якості. Водночас велике соціально-економічне значення садівництва зумовлене винятковою продовольчою та лікувальною цінністю продукції (плодів і ягід).

Питання тенденцій розвитку й ефективного функціонування галузі садівництва висвітлені у працях таких відомих учених, як: О.М. Шестопад, Г.Ю. Аніщенко, О.Ю. Єрмаков, В.В. Юрчишин, І.І. Червен, О.В. Богданюк, В.А. Рульєв, І.І. Лукінов, В.В. Яворів та інші. З огляду на особливості та тенденції сучасних змін у розвитку промислового садівництва України, пов'язаних із посиленням конкуренції між світовими товаровиробниками садівницької продукції, інвестиційного вакууму в галузі, дослідження комплексу питань, пов'язаних із розвитком галузі, набувають виняткової актуальності.

Мета роботи – обґрунтування теоретичних і методологічних положень щодо дослідження стратегії розвитку садівництва України, визначення напрямів її реалізації.

Теоретико-методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення проблеми розвитку, розширеного відтворення й ефективного функціонування галузі садівництва. Для виконання завдань дослідження використано методи: абстрактно-логічний (формування теоретичних узагальнень і висновків), монографічний (вивчення досвіду сільськогосподарських підприємств щодо формування та високоєфективного використання потенціалу в садівництві), конкретно-історичний (аналіз ретроспективи розвитку вітчизняного садівництва), порівняння (оцінка ефективності садівництва залежно від основних чинників), розрахунково-конструктивний, графічний (аналіз розвитку садівництва на перспективу).

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні основними виробниками плодів і ягід в останні десятиріччя були особисті селянські господарства, частка яких становить приблизно 83 %. Згідно із Законом України «Про особисте селянське господарство» форма господарювання визначена як господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки та споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків і надання послуг із використанням майна особистого селянського господарства, зокрема й у сфері сільського зеленого туризму [1].

З метою поліпшення породно-сортової структури плодоягідних насаджень господарств суспільного сектору відповідно до потреб ринку доцільно збільшити питому вагу ягідників у загальній площі насаджень до 3–5 %. Доцільно створювати промислові насадження ягідників площею 20–30 гектарів і більше в зонах, де є плододопереробні підприємства у приміських господарствах. Ягідні культури забезпечують окупність капітальних вкладень, отже, стають важливим джерелом їх нагромадження. Це один із надійних внутрішніх резервів інвестицій у створення плодкових і ягідних насаджень. Наприклад, польські фермери-садівники набагато краще, ніж вітчизняні сільгоспвиробники, використовують інвестиційні властивості ягідних культур. Якщо у валових зборах садівницької продукції в Україні частка ягід не перевищує 1,5–2 %, то в Польщі – 15–20 % [2].

Для ефективного функціонування ринку плодів і ягід в Україні варто враховувати проблеми, що полягають у низькій якості, обмеженому асортименті продуктів, відсутності розфасовки й упаковки, зручної для споживачів, наявності сезонних і регіональних коливань цін і обсягів продажу продуктів, відсутності реклами продукції вітчизняних товаровиробників і слабкому захисті їх від імпортних товарів. Разом із нарощенням виробництва потрібно звернути увагу на оптимальний перерозподіл продукції. Асортимент підприємств має відповідати попиту. Попит формується під впливом демографічних, якісних і вартісних чинників, тобто залежить від кількості населення, розміру його доходів, якості та вартості товарів, реклами. Пропозиція залежить від природних, організаційно-економічних і технологічних чинників. До перших належать клімат, родючість ґрунтів, рельєф [3].

Щодо комплексу чинників розвитку галузі садівництва, то основними тут є поділ праці, форми її організації та виробництва, розвиток інфраструктури ринку, грошова та кредитно-податкова політика держави. Серед технологічних чинників провідне місце належить якісному обробітку ґрунту, проведенню в оптимальні строки системи захисту насаджень від шкідників і хвороб, своєчасному догляду за рослинами та збиранню врожаю, а також його подальшому товарному зберіганню та переробленню. Основними сегментами системи пропозиції є вітчизняне виробництво фруктів і ягід, їх імпорту, перероблення, зберігання, товарне оброблення та пакування продукції, транспорт і зв'язок. Центральне місце належить оптовій і роздрібній торгівлі, ринковій інфраструктурі. Саме ці елементи визначають товарний оборот продуктів плодоовочевої галузі [4].

У садівництві в умовах глобалізованого ринку важливим джерелом процесу простого та розширеного відтворення є внутрішні резерви, до яких належать власні кошти, що утворюються із прибутку підприємств, амортизаційних відрахувань. Але в сучасних умовах у багатьох садівницьких господарств їх не вистачає на технічне переозброєння виробництва, що приводить до зменшення прибутку, необхідного для нагромадження інвестиційних ресурсів [5].

Обсяги продажу плодоягідної продукції різного асортименту на вітчизняному ринку залежать від біологічних особливостей порід і помологічних сортів вирощування у різних регіонах. Так, плоди зерняткових культур надходили переважно з Вінницької, Закарпатської, Львівської, Рівненської, Чернівецької, Хмельницької областей – до 60 % (610 тис. т), кісточкових – із Дніпропетровської, Донецької, Одеської, Полтавської та Хмельницької областей – 50 %, ягід – із Дніпропетровської, Донецької, Житомирської областей – до 40 %, горіхів – із Хмельницької, Одеської, Полтавської, Дніпропетровської та Донецької областей – 50 %.

Виробництво плодів і ягід здійснюється нерівномірно по Україні, тому що залежить від агрокліматичних умов, забезпечення засобами виробництва, уведення інноваційних технологій та історичної зумовленості вирощування окремих порід і сортів на конкретній території (табл. 1). Найбільш сприятливими для вирощування плодово-ягідної продукції є регіони з м'яким кліматом, належним рівнем зволоженості та найвищою кількістю сонячних днів у році.

Серед регіонів України лідером за площами є Вінницька область. Площі в динаміці дещо збільшилися в Тернопільській, Житомирській, Львівській і Херсонській областях – на 3–5 %.

Рівень товарності плодів і ягід, вирощених сільськогосподарськими підприємствами, становить 90–95 %, а це у 2019–2022 рр. було 224,5–341,0 тис. тонн. Найбільше плодів і ягід продано за іншими каналами реалізації, тобто комерційним структурам, – приблизно 60–65 %.

Таблиця 1. Місце регіонів України у виробництві плодів і ягід

Україна		Частка, %	Місце
		100,0	x
1	Вінницька	13,6	1
2	Волинська	1,8	19
3	Дніпропетровська	6,8	4
4	Донецька	4,9	7–8
5	Житомирська	2,4	17
6	Закарпатська	6,4	5
7	Запорізька	3,1	14
8	Івано-Франківська	2,2	18
9	Київська	3,3	12–13
10	Кіровоградська	1,3	22
11	Луганська	1,6	20–21
12	Львівська	5,0	6
13	Миколаївська	1,6	20–21
14	Одеська	3,9	11
15	Полтавська	4,9	7–8
16	Рівненська	4,6	9
17	Сумська	0,8	24
18	Тернопільська	3,3	12–13
19	Харківська	4,1	10
20	Херсонська	3,0	15
21	Хмельницька	9,5	2
22	Черкаська	2,6	16
23	Чернівецька	8,3	3
24	Чернігівська	1,0	23

Загальна ринкова пропозиція представлена продукцією вітчизняного виробництва на 75–77 % та імпортом – переважно об'єктивно необхідні постачання (цитрусові та банани). У 2020 р. рівень виробництва плодів і ягід в Україні становив 2023,8 тис. тонн, що менше за попередній рік на 5 % (табл. 2). Основні їхні обсяги одержують у господарствах населення, зокрема у 2022 р. це 83,2 %, або 1683,4 тис. тонн. Причому частка вирощених ними плодів становила 82,7 %, ягід – 89,6 %.

Таблиця 2. Динаміка площ, урожайності, валового збору плодів і ягід за категоріями господарств України за 2019–2022 рр.

Рік	Усі категорії господарств	Зокрема			До всіх категорій господарств, %
		С.-г. підприємства	До всіх категорій господарств, %	Господарства населення	
Площа плодоносних насаджень, тис. гектарів					
2019 р.	198,5	51,2	25,8	147,3	74,2
2020 р.	198,5	50,7	25,5	147,8	74,5
2021 р.	194,0	46,2	23,8	147,8	76,2
2022 р.	191,0	43,5	22,8	147,5	77,2
Урожайність, т/га					
2019 р.	10,3	6,5	62,9	11,6	112,9
2020 р.	12,9	10,8	83,7	13,6	105,7
2021 р.	10,9	7,5	68,6	12,0	110,0
2022 р.	10,6	7,7	73,3	11,4	108,0
Валовий збір, тис. тонн					
2019 р.	2 048,0	333,8	16,3	1714,3	83,7
2020 р.	2 566,2	551,5	21,5	2014,7	78,5
2021 р.	2 125,2	350,7	16,5	1774,5	83,5
2022 р.	2 023,8	340,5	16,8	1683,4	83,2

Різке збільшення обсягів виробництва плодів і ягід спостерігалось у 2020 р. не лише в Україні, а й у Європі. Того року в нашій країні отримали рекордний урожай яблук – 1457,4 тис. тонн (у сільськогосподарських підприємствах – 504,6 тис. тонн і в господарствах населення – 952,9 тис. тонн), що в 1,4 раз більше за обсяги 2021 р.

Так, сприятливі природно-кліматичні умови 2020 р. вплинули на формування врожайності яблук, яка за всіма категоріями господарств становила 16 т/га, а це більше за попередній рік на 35,7 %. До 2019 р. рівень

урожайності в динаміці по господарствах населення коливався в межах 10–12 т/га, тоді як у сільськогосподарських підприємствах становив лише 5–7 т/га. Україна перебуває на одинадцятому місці у світовому виробництві яблук і четвертому в Європі.

Господарства населення реалізують переважно яблука та волоські горіхи. До 60 % плодів використовують для власного споживання та до 35 % на продаж. Останніми роками частка продажу дещо збільшилася через розширення мережі закупок лущених і нелущених горіхів у населення та пунктів оптового приймання. Посередники закупають волоські горіхи та формують партії для експорту, зазвичай у вигляді сировини для подальшого перероблення [6].

На основі балансу плодів і ягід, який ми сформуваємо, визначено рівень споживчого забезпечення населення. Попит на ці продукти в Україні у 2022 р. задовольнявся лише на 71,3 %, тобто 58,5 кг на одну особу. У споживчому кошику українців, попри корисність і важливість у здоровому раціоні, плоди та ягоди є практично на останньому місці за рівнем відповідності фактичного споживання раціональній нормі (82 кг на особу в рік без винограду).

Україна повинна стати надійним експортером свіжих плодів і ягід і продуктів їх промислової переробки. Саме ця позиція покладена в основу Стратегії інноваційного розвитку садівництва. За всіма видами продукції показники виробництва перевищують споживання через незначні обсяги імпортованих надходжень і експортних поставок. Так, рівень споживання ягід становить 2,6 кг на особу на рік, горіхів – 0,5 кг, плодів кісточкових культур – 14,0 кг, зерняткових – 27,0 кг [7].

Потреби населення в Україні шляхом власного виробництва плодів і ягід задовольняються лише на 64 %, зокрема: плодів зерняткових культур – на 55 %, кісточкових – на 81%, ягідних – на 83 %. Інша ситуація із забезпеченням потреб населення плодами волоського горіха. На перший погляд очевидне перевиробництво, як порівняти з раціональною нормою споживання, удвічі. Практично 100 % цих плодів виробляють господарства населення, а це 112,4 тис. тонн у 2022 р. В останніх до 35 % обсягів закупають посередники для формування сировинних партій для експортних поставок.

За проведеними розрахунками потреба у плодах і ягодах вітчизняного виробництва для раціонального забезпечення населення у 2022 р. має становити не менше 3,8 млн тонн, обсяги експортних поставок – до 0,7 млн тонн, на перероблення – не менше 0,2 млн тонн. Тобто є потреба додаткового формування загальної пропозиції вітчизняних плодів і ягід обсягом до 1,8 млн тонн [8].

Розвиток садівництва має відбуватись за такими напрямками:

- залучення іноземних інвестицій і отримання кредитної допомоги на розвиток садівництва в ЄС;
- застосування біотехнологій у виробничому процесі, нових раціональних методів організації діяльності сільськогосподарських підприємств;
- інформатизація виробничого процесу та його обслуговуючої системи, запровадження сучасної комп'ютерної бази та створення мережі користувачів серед працівників підприємства;
- налагодження співпраці товаровиробників із науково-дослідними організаціями та впровадження у виробництво новітніх досягнень селекції, розсадництва та догляду за насадженнями [9; 10].

Висновки. Важливим напрямом діяльності в галузі садівництва є дослідження з удосконалення якості, оскільки плодово-ягідна продукція вітчизняного виробництва значно поступається продукції, яка імпортується, особливо за зовнішніми та смаковими показниками. Пріоритетним є вихід на європейський ринок, оскільки він привабливий своєю географічною близькістю та ємністю. Споживачі із країн ЄС щорічно купують понад 75 млн тонн різноманітних фруктів, серед іншого, 23 млн тонн імпортованих, як екзотичних, так і традиційних.

Ефективне функціонування галузі садівництва – здатність плодоягідних насаджень продукувати необхідну кількість садівницької продукції високої якості, адже обсяги виробництва плодів і ягід визначаються передусім динамікою кількісного та якісного складу плодоносних насаджень. Здійснення відтворювальних процесів на основі застосування інноваційних технологій є беззаперечною умовою успішного розвитку садівництва в умовах глобалізованого середовища функціонування.

На основі проведених досліджень стану галузі садівництва України можна констатувати, що її розвиток залежить від агрокліматичних умов, наявності техніки та рівня впровадження технологій. Перспективні дослідження також вказують на необхідність проводити традиційну селекційну роботу з виведення стійких та імунних сортів у поєднанні зі створенням трансгенних рослин, що виключають тривалий відбір і скорочують витрати на селекційну роботу, на захист рослин від шкідників і хвороб, що зменшують втрати під час зберігання та транспортування. В Україні є великий оброблюваний асортимент усіх культур, який, на жаль, не відповідає вимогам сучасного ринку, тому що значна частина сортів має низькі споживчі властивості.

Адаптація до ринкової системи виступає каталізатором для товаровиробників плодоягідної продукції під час формування конкурентних переваг, а тому вони повинні розробляти раціональний стиль господарювання та зосереджуватись на виробництві високоякісної конкурентоспроможної продукції. Це зумовить потребу створення сучасної матеріально-технічної бази, залучення інвестиційних ресурсів для переорієнтації виробництва на інноваційній основі.

Список використаних джерел

1. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15 травня 2003 р. № 742–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 29. Ст. 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>.
2. Шестопаль О.М. Проблема інвестицій у створення (відтворення) промислових садів і основні напрями її вирішення. *Економіка України*. 2004. № 10. С. 126.
3. Абсава Л.О. Формування глобального продовольчого ринку. *Економіка агропромислового емплексу*. 2009. № 5. С. 121–122.
4. Рульєв В.А. Ринкова концепція відновлення та розвитку промислового садівництва. *Вісник аграрної науки*. 2003. № 8. С. 5–60.
5. Матвійчук Н.П. Функціонування галузі садівництва в умовах глобалізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 24. Частина 1. С. 65–68.
6. Чордон В.І. Економічна ефективність промислового садівництва в ринкових умовах господарювання. *АгроСвіт*. 2008. № 21. С. 40–42.
7. Про затвердження галузевої Програми розвитку садівництва України на період до 2025 р. і галузевої Програми розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 р. : наказ Міністерства аграрної політики України від 21 липня 2008 р. № 444/74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0444555-08#Text>.
8. Сало І.А. Недостатнє забезпечення потреб населення у плодах і ягодах, низький рівень їх виробництва та споживання відносно раціональних норм споживання. URL: <https://agrotimes.ua/article/zyisty-ne-zyimo-vyrobnytstva-ta-spozhyvannya-plodiv-ta-yagid/#:~:text=%D0%92%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%20%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D0%B%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2,%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B5%2050%25%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8>.
9. Матвійчук Н.П., Мудрак Р.П. Стан галузі садівництва України та визначення перспективних напрямів її функціонування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 13. С. 140–144.
10. Конкурентоспроможність продукції садівництва України в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів / О.Л. Бурляй та ін. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2016. Випуск 89 (2). С. 73–91.

Kozina T. V.

*Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor,
Assistant of the Department of Horticulture and Viticulture,
Higher Educational Institution "Podillia State University"*

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

E-mail: tana_olena@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9376-607X

POTENTIAL OF GARDENING AND DIRECTIONS OF ITS EFFECTIVE USE IN THE CONDITIONS OF PODILLIA

Abstract

Horticulture is one of the traditional agricultural branches of Ukraine, the development of which is based on favorable soil and climatic conditions for the cultivation of most fruit and berry crops and age-old traditions of the population, great internal needs of fruits and berries as indispensable food products in fresh form and in the form of industrially processed products.

The natural potential of horticultural products contributes to the formation of high yields of fruit crops. Thanks to these features, Ukraine has the opportunity not only to meet its own needs in the relevant products of this industry, but also to export them. A sharp decrease in the volume of production and consumption of fruit products, a significant reduction in the fruitful areas of perennial plantations, a systematic decrease in the share of young orchards, the lack of necessary financial support from the state led to the unprofitability of the production of products in this industry in many agricultural enterprises. At a low level of fruit production, there are great difficulties with their sale due to underdeveloped trade infrastructure, preservation and processing of fruits, loss of foreign sales markets. This necessitates a comprehensive study of theoretical and practical aspects of increasing the efficiency of production of horticulture products.

The current level of fruit and berry production in Ukraine is very low compared to countries with developed horticulture, which is due to a number of objective and subjective reasons. Despite this, this industry in Ukraine has significant potential to meet domestic needs and to produce fruit and vegetable products for export.

The article presents the results of research into the current state of horticulture in Ukraine, and also describes the state of the market for fruit and berry products. It was noted that it is in a crisis and to overcome it, a number of organizational and economic transformations must be carried out with the determination of prospects for the further functioning of the industry.

Key words: *horticulture industry, development prospects, fruit and berry products, market, export, import.*

References

1. Pro osobyste selyans'ke hospodarstvo : Zakon Ukrayiny vid 15 travnya 2003 roku № 742–IV [On personal peasant farming : Law of Ukraine dated May 15 2003, № 742–IV]. (2003, May 15). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 29 (232). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text> [in Ukrainian].
2. Shestopal, O.M. (2004). Problema investytsiy u stvorennia (vidtvorennia) promyslovykh sadiv i osnovni napryamky yiyi vyrishennia [The problem of investments in the creation (reproduction) of industrial gardens and the main directions of its solution]. *Ekonomika Ukrayiny – Ukraine economy*, 10, 126 [in Ukrainian].

3. Absava, L.O. (2009). Formuvannya hlobal'noho prodovol'choho rynku [Formation of the global food market]. *Ekonomika APK – Economy of agro-industrial complex*, 5, 121–122 [in Ukrainian].
4. Ruliev, V.A. (2003). Rynkova kontsepsiya vidnovlennya ta rozvytku promyslovoho sadivnytstva [Market concept of restoration and development of industrial horticulture]. *Visnyk ahrarnoyi nauky – Herald of Agrarian Science*, 8, 5–60 [in Ukrainian].
5. Matviychuk, N.P. (2017). Funktsionuvannya haluzi sadivnytstva v umovakh hlobalizatsiyi [Functioning of the horticulture industry in the conditions of globalization]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 24 (1), 65–68 [in Ukrainian].
6. Chordon, V.I. (2008). Ekonomichna efektyvnist' promyslovoho sadivnytstva v rynkovykh umovakh hospodaryuvannya [Economic efficiency of industrial horticulture in market conditions of management]. *AhroSvit – AgroSvit*, 21, 40–42 [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennya haluzevoyi Prohramy rozvytku sadivnytstva Ukrayiny na period do 2025 roku i haluzevoyi Prohramy rozvytku vynohradarstva ta vynorobstva Ukrayiny na period do 2025 roku : nakaz Ministerstva ahrarnoyi polityky Ukrayiny vid 21.07.2008 roku № 444/74 [On the approval of the Sectoral Horticulture Development Program of Ukraine for the period until 2025 and the Sectoral Program for the Development of Viticulture and Winemaking of Ukraine for the period until 2025 : Order of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine dated July 21, 2008, № 444/74]. (2008, July 21). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0444555-08#Text> [in Ukrainian].
8. Salo, I.A. (2021). Nedostatnye zabezpechennya potreb naseleennya u plodakh i yahodakh, nyz'kyy riven' yikh vyrobnytstva ta spozhyvannya vidnosno ratsional'nykh norm spozhyvannya [Insufficient provision of the population's needs in fruits and berries, low level of their production and consumption relative to rational consumption norms]. URL: <https://agrotimes.ua/article/zyisty-ne-zyimo-vyrobnyctva-ta-spozhyvannya-plodiv-ta-yagid/#:~:text=%D0%92%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%20%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2,%D0%BC-%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B5%2050%25%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8> [in Ukrainian].
9. Matviychuk, N.P., & Mudrak, R.P. (2016). Stan haluzi sadivnytstva Ukrayiny ta vyznachennya perspektyvnykh napryamiv yiyi funktsionuvannya [The state of the horticulture industry in Ukraine and the definition of promising directions for its operation]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, 13, 140–144 [in Ukrainian].
10. Burlyai, O.L., Kovalenko, O.S., & Pidoprigora, O.V. (2016). Konkurentospromozhnist' produktsiyi sadivnytstva Ukrayiny v umovakh pohlyblennya yevrointehratsiynykh protsesiv [Competitiveness of horticultural products of Ukraine in conditions of deepening European integration processes], 89 (2), 73–91 [in Ukrainian].